

Peter Grønland: Kirke-Trøst

Den ældste komposition til et Grundtvig-digt.

Meddelt af Erik Dal

Den 24. maj 1825 udkom tredje hæfte af Grundtvig-Rudelbachs Theologisk Maanedsskrift og samtidig det dermed afsluttede første binds præliminærark; foruden titelblad og indholdsfortegnelse omfattede dette N. F. S. Grundtvigs digt »Kirke-Trøst«, der således kom til at indlede månedsskriftets bindrække. Digtet består af 11 strofer. De to første er syvliniede, og deres tema angives af den allerførste linie: »Skal jeg tie, eller skal jeg tale!« Med mere pompøs skrift følger derefter det egentlige trøstedigts ni seksliniede strofer, der indledes med ordene »Stille, stille, Zions Døttre smaa!«, og som under denne titel og med ændringer og en tildigtet strofe 10 optrykkes bl. a. som Sang-Værk I nr. 12. (Se iøvrigt Steen Johansens bibliografi I 1948 191 f under nr. 410).

Det ville anstå sig dårligt, om en ikke-kender prøvede at give det bevægende digt fortolkning og baggrund overfor en specielt kyndig læserkreds. Det er heller ikke formålet. Såmeget må dog på forhånd være klart, at man med opmærksomhed må stifte bekendtskab med et digt af Grundtvig, anbragt på en fremtrædende plads i optakten til den sommer, der skulle give ham visionen af trosbekendelsens mageløse vidnesbyrd, med hvad deraf fulgte – altsammen på vejen fra 1824 til 1826, fra Nyaars-Morgen til Tusindaars-Festen og fra De Levendes Land til censurdømmens kulde.

Digtets senere praktiske udnyttelse viser, at kredsen om Grundtvig og månedsskriftet virkelig er kommet det imøde med opmærksomhed. Men det har også slået rod og sat frugt ihvertfald i eet sind udenfor denne kreds. Det viser en melodi, som ophavsmanden er blevet ved med at kredse om med snese af variationer, indtil pennen faldt ham af hånden. Komponisten er den tidligere embedsmand, den brændende musikdyrker, holsteneren justitsråd *Peter Grønland*,

der har påbegyndt dette arbejde et par dage før sin 64. og sidste fødselsdag 15. oktober 1825 og lagt det fra sig i ufærdig stand 29. november s. å., en måned før sin død »efter længere tids svag-hed«.

Denne Peter Grønland – der mest alsidigt er behandlet i Fund og Forskning VII 1960 100–124 – var som ung jurist kommet til København, og der virkede han som embedsmand i Tyske Kancelli m. m. 1787–1810. Interessantere for os, og vistnok også for ham selv, var dog hans arbejde som musikskribent, komponist og musikalsk samler. Hans vennekreds var Tysklands og hovedstadens tysk-danske intelligens: skribenter som Jens Baggesen og H. W. Gerstenberg, komponister som J. A. P. Schulz og F. L. Æ. Kunzen var hans nærmeste venner, og Schulz' elev, den unge C. E. F. Weyse, bevidner smukt i sin selvbiografi, at Grønland nok så meget som Schulz var hans egentlige lærer.

Grønlands artikler og anmeldelser såvelsom hans egne lied- og kantatekompositioner knytter ham også til denne gruppe, »den anden berlinerskole«, som i kraft af en vis Bach-tradition havde et væsentligt før-wienerklassisk præg. Grønlands egen yndlingskomponist var nok Gluck, men han så bagom ham til Bach og hans samtidige, og efterhånden endnu længere tilbage, hvad der ikke var almindeligt i tiden – samtidig med at en del af dennes nyheder også havde hans interesse.

Omkring 1810 udvides Grønlands interesser. Dels fængsles han af et ærkeromantisk syngespil af Tieck, og hans største komposition er den utrykte musik hertil. Dels fatter han interesse for det arbejde, som danske og svenske bekendte af ham på den tid begynder at lægge i folkevisestudiet og ikke mindst i indsamling, harmonisering og udgivelse af visernes melodier. Grønlands vigtigste publikation er udgaven *Alte schwedische Volksmelodien*, Kbh. 1818, med udsættelser af melodierne til Geijer-Afzelius' svenske viseudgave, men ikke mindre interessante er de anskuelser om melodiernes tonarter etc., som han fremsætter i breve og recensioner i disse år. Og endelig kommer han ind på studiet af ældre salmemelodier, skaffer sig afskrifter af sjældne samlinger, sysler med harmoniseringer og skaber endelig i sine sidste år en mægtig samling på henimod 2000 salmemelodier, metrisk ordnet; det tykke bind er utrykt og ikke udnyttet af forskningen, ligesom man hellerikke ved, ad hvilke veje han er kommet ind på dette studium.

værdifulde, som vi synes at have forladt og dog ikke kan undvære. Altså også »tilbage til Grundtvig«, når talen er om folkehøjskolen. Forfatteren mener, at der måske i den stræben efter at meddele viden, som kendetegner den svenske folkehøjskole, stadig gemmer sig noget af »den sorte skole«, og at det derfor kan være på sin plads at bruge »det levende ord« i god forstand noget mere. I 3 afsnit skriver han derefter om at vende tilbage til Grundtvig som romantiker, som fædrelandsven og som kristen mystiker og citerer i forbindelse dermed linjerne

»med øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvågent for alt skønt og stort her nedent,
men med de dybe længsler vel bekendt
kun fyldestgjort af glans fra evigheden«.

og

»Vi er guds hus og kirke nu,
bygget af levende stene,
som under kors med ærlig hu
troen og dåben forene«.

Sverige har et rigsforbund for blandet korsang, »Sveriges Körförbund«, som udgiver et tidsskrift, »Vår Sång«. I oktober 1945 udsendte det et særligt »Folkhøgskolenummer«, der indledes med 4 vers af sangen »Hvad solskin er for det sorte muld« (på dansk). I dette nr. findes en artikel om »Grundtvigsarvet i svensk folkehøgskolesang«, skrevet af nuværende rektor for Västerhaninge folkehøjskole, lidt syd for Stockholm, formand for de svenske højskolelæreres forening, Helmer Ternblad, og ledsaget af Grundtvigs billede. Det hedder i artiklen bl. a. »Visserligen var de män, som kom att forma den svenska folkhögskolan, i betydligt högre grad än sina danska föregångare och kolleger inriktade på att undervisningen skulle tjäna praktiska syften. Det fanns dock i deras verksamhet markerade inslag av »väckelse« i detta ords vidaste bemärkelse. Här var det Grundtvigs anda, som talade. När N. F. S. Grundtvig i Danmark hade väckt till liv idén om högskolor för gemene man, så var han upptänd av tanken att kunna forma om hela det danska folklivet. Danmarks folk skulle väckas upp till medvetande om sitt stolta historiska arv, och på den grunden och på den kristna trosoplevelsen skulle byggas en förpliktande och livgivande känsla av ansvar för samtiden och framtiden. Forntidssvärmeri, kristen övertygelse

och upplysningstro sammansmälte hos honom till en säregen romantisk livssyn, vars inre kraft förmådde utlösa sig i mäktig patos men också i praktisk handling. Även här i Sverige väckte Grundtvigs appeller gensvar. Visserligen kom, som ovan antytts, den svenska folkhögskolan redan från början att i viss mån få en annan prägel än den danska. Mycket av Grundtvigs patos fanns dock från första stund med i den svenska folkhögskolans ideella grundkapital. Och det kapitalet har inte förskingrats. Många skolor här i landet vårdar alltjämt grundvigsarvet med stor pietet.

Till grundvigsarvet hör sången, så sant som väckelse och sång hör samman. Naturligtvis överdrev Bååth, då han påstod att sången hade »tegat länge« i Sverige²⁵). Men lika klart är att den grundviginspirerade unga folkhögskolan kom mycken slumrande folklig musikalitet att utlösas i sång... Sången i folkhögskolan är jämn-gammal med folkhögskolan själv; den sprang fram ur samma inspirationskällor som hängivenheten till arbetet i den grundvigska idéns tjänst. Dess förekomst i folkhögskolan var ett *symptom* på idéns kraft och bärighet.

Men Grundtvig hade i sången också sett ett pedagogisk *hjälpmedel*. Hans teoretiska program fick inte bara utformas i filosofiska skrifter, om det skulle kunna nå fram till de breda lagen och där resultera i ett uppvaknande. Det måste få en sådan klädnad att det kunde sätta känsla och fantasi i rörelse hos dem som var oövade i intellektuella mödor. För psalmdiktaren Grundtvig, van att kläda de kristna trosbegrepen i poesins skrud, blev det då en naturlig sak att låta dikten och sången röja väg för förståelsen också av de värden, som representeras av en levande historisk tradition och en framtidstro i upplysningens tecken.

Så tolkar Grundtvig – och efter honom en rad efterföljare både i Danmark och Sverige – sitt lands och Nordens stolta historia i dikter... Men framförallt sjunger Grundtvig ut sitt upplysningspatos i dikt... Aldrig tycks han tröttna att variera sitt tema: den sanne upplysningen består i upplysning om livet (som icke bestods eleverna i de av honom oförsonligt bekämpade reglementerade skolorna), den sanna kunskapen om Gud och människan. Stundom kan han forma sin förkunnelse till ett hänfört budskap, såsom i »Ljusets makt«:

²⁵) A. U. Bååth: »Nyarshälsning till svenska folkhögskolan« 1875. I »Dikter« 1879.

Grundtvig

Kirke-Trøst

Peter Grønland

1 Skal jeg ti-e, et-ter skal jeg tale! Skal jeg kvæle
 2 Ti-e de, til hvem ei Her-ren taler! Ti-e de for

Ikke for langsomt

Or-det i mit Bryst, Eller skal paa Nørdens Kirke-Svale, End jeg laa-me
 hvem Suds Ord er Tant! Ti-e de, til den Sod-brune ga-ler, Melder glad, at

det min Skjalde-Røst: Frit for-Rymde, hvad mit Øie skuer, Hvad der svæver
 Mørkets Dag op-randt! Danmarks Engel ryst-er lyse Vinger, Trøs-te-lyg det

o-ver Kirkens Bu-er, Hvad der stiger af dens Klippe-Grav!
 i mit Ø-re klinger, Maa gjen-ly-de i min Skjalde-Røst!

Over trediesidste takts to første akkorder a-cis-e-cis, fis-a-dis-cis skriver Grønland en alternativ harmonisering cis-gis-e-cis, fis-a-e-cis.

3 } *Stille, stille, Zi-ons Døttre smaa! Srøder ei saa stæde, bittere Taarer!*
Vri-der dog Smaa-Hænaer- ne ei saa! Ligner dog ei Verdens arme Daa- rer!

Mindes dog, til Trøst i bæn-ge Kaar: Lægedom har Gud for al-le Saar!

5. Derfor, jamrer eder ikke saa!
 Dæmper, dæmper dog de høie Klager!
 I en Fader har at stole paa,
 Som gjør kun, gjør Alt, hvad Ham behager!
 Skulde nu da for Hans egne Smaa
 Ei den bedste Faders Hjerte slaae!
7. O, I Kjære! I jo godt dog veed,
 Hvad os trøste skal i al vor Kummer:
 Skjøndt i Dødens matte, kolde Sved
 Øiet brister, Tungen slet forstummer,
 Hvisker Hjertet dog: var *Jesus* her,
 Ei hun døde, som blev Herren kjær!
9. Jo, *Han kommer*, hist som Morgen-Gry
 Rødmer, lysner det saa blidt i Norden,
 Bradt vi see Ham, i en Rosen-Sky,
 Dalende hensvæve over Jorden;
 Hvo Ham møder paa Hans Naades Vei,
 Liv og Lægedom forfeiler ei.
11. Derfor, smiler, Zions Døttre smaa,
 Smiler sødt igjennem Taare-Duggen!
 Snart I skal med Glæde Harpen slaae,
 Zions Sang skal klinge over Vuggen,
 Tone skal det under klaren Sky:
 Guddoms-Barnet er os født paa Ny!

4 } *Ligger end hun bleg paa Sot - te - Sengen, Eders Mo - der, un - der hvide Haar,*
Voxer end der ei paa Blomster - Engen Nogen Urt mod hendes Bane - saar,

Hjertet tør J dog for Ham ud - ø - se, Som er Fader for de Moder - lø - se!

6. Eders Moder prøved mange Læger,
 Alt sit Gods hun har paa dem tilsat,
 Drak kun Sot af hvert et Sundheds-Bæger,
 Er af Konsten uden Haab forladt;
 Men hos Ham, til Hvem hun blev opgivet,
 Er ei Død, men Kilderne til Livet!
8. Men hvorfor er *Jesus* her da ikke?
 Er Hans Løfte da nu meer ei sandt,
 At hvor Bud i Bøn Ham *Hjertes* skikke,
 Der Han bradt vil være midt iblandt,
 Eller kan paa Marken meer ei *Tvende*
 Enes om, til Herren Bud at sende!
10. Sid da op, du alderstegne Kvinde!
 Brug til Krykker dine Døttre smaa!
 Kan et Skridt du kun fra Sengen vinde,
 Bradt skal Herren dig for Øine staae;
 Rører du blot Sømmen af Hans Klæde,
 Karsk igjen du reiser dig med Glæde!